

Dokument nr. 8:53

(1999-2000)

Forslag fra stortingsrepresentantene Siv Jensen og Per Ove Width om omgjøring av Statens Kantiner til aksjeselskap og etterfølgende privatisering

Til Stortinget

Bakgrunn

Statens Kantiner ble opprettet i 1948 under navnet Forsvarets Kantiner og hovedformålet var å bidra til velferd for soldatene på forretningsmessig basis. I 1959 ble det vedtatt at selskapet skulle drives som et non-profit foretak. I samme tidsperiode ble det etablert kantiner for lunsjservering i det offentlige, og selskapet skiftet navn til Statens kantiner. I 1971 ble det bestemt at underskuddet på driften i Statens kantiner skulle dekkes over statsbudsjettet.

1. januar 1997 ble Statens Kantiner omdannet til et statsforetak, hvor Forsvarsdepartementet representerer staten som eier. Bedriftens formål er å drive kantine, kiosk og cateringvirksomhet, permisjonssteder og virksomheter som er knyttet til permisjonsstedene. Virksomheten er organisert i to divisjoner og en sentral stab. Divisjon Fritidskantine og Hotell har ansvaret for Statens Kantiners virksomhet i Forsvaret, mens Divisjon Personalrestaurant og Catering har ansvaret for virksomheten i det offentlige og private kantinemarked.

I 1998 hadde Statens Kantiner 652 ansatte, samlede driftsinntekter var på 369 mill. kroner og driftsresultatet var på 8,3 mill. kroner. For 1999 ser resultatet ut til å bli på ca. 12 mill. kroner og driftsinntektene på ca. 380 mill. kroner.

I markedet for kantinedrift i Norge opererer i hovedsak tre store aktører. Statens Kantiner, Sodexo, som i Norge og Sverige er bedre kjent som Partena og Compass Group PLC, som i Norge eier Select Service Partner og Eurest. I tillegg deltar også ISS Norge AS og Manpowers Kantineservice AS samt en rekke enkeltmannsforetak som driver mindre kantiner.

Det vanlige for alle som driver kantiner er at de har såkalte «fristasjoner» som vil si at bedriften som eier kantine sørger for lokaler, lys, rengjøring, møbler, servise, bestikk osv. Det er også vanlig at arbeidsgivere subsidierer kantinedriften, fordi dette oppfattes som en del av personalpolitikken. Det kan-

neselskapene konkurrerer om er derfor driften av kantine, herunder kvaliteten på tilbudet og prisene.

Frem til 1997 dekket Statens Kantiner rundt 20 pst. av de statsansatte. De resterende 80 pst. fikk dekket sitt tilbud gjennom andre kantineselskaper eller andre tilbud. Statens Kantiner fikk mellom 3 og 4 mill. kroner for å drive ulønnsomme kantiner i staten. Da Statens Kantiner ble omdannet til et statsforetak i 1997, sa staten opp alle sine avtaler om drift av personalkantiner, og avtalene ble satt ut på anbud. Statens Kantiner vant anbudene for 40 av 50 kontrakter for statlige kantiner.

Statens Kantiner har hatt enerett på å drive permisjonshoteller og fritidskantiner for vernepliktig personell i Forsvaret siden 1948. I 1998 ble den første delen av denne virksomheten, fritidskantiner i Forsvarets virksomhet på Østlandet, satt ut på anbud. I løpet av 1999 ble ytterligere noen deler av virksomheten satt ut på anbud. Den siste kontrakten setter Forsvaret ut på anbud i løpet av våren 2000.

Statens Kantiner vant anbudet om den første kontrakten i konkurranse med fire andre tilbydere. Kontrakten gjaldt driften av 15 av Forsvarets 58 kantiner.

I 1997 fikk Statens Kantiner anledning til å konkurrere om drift av kantiner i privat virksomhet. Statens Kantiner har vunnet noen kontrakter og driver nå blant annet kantine i Oslo Børs, Haakon-gruppen og Cannon.

Statens Kantiner er et heleid statsforetak. Det som kjennetegner denne selskapsformen er at:

- Et statsforetak er et eget rettssubjekt. Foretakets inntekter og formue er ikke en del av statskassen, og foretaket hefter selv for sin gjeld. Siden et statsforetak er rettslig og økonomisk skilt fra staten vil det ikke være undergitt Stortingets finansmyndighet. Foretaket disponerer selv sine inntekter og formue, og kan, innenfor visse rammer, oppta lån.
- Statsforetaksformen er særlig utformet med tanke

på virksomheter som er et ledd i en overordnet sektorpolitisk målsetning hvor staten i praksis ikke kan fri seg fra ansvaret for virksomheten. Et statsforetak kan derfor ikke gå konkurs. I forbindelse med oppløsning og avvikling av et statsforetak vil staten skyte inn midler hvis det er nødvendig for å gi fordringshavere full dekning. For å hindre at staten blir nødt til å skyte inn midler, gjelder en rekke regler som skal hindre at statsforetak tar opp lån eller avgir garantier som det ikke er dekning for i foretakets egne midler.

- Departementets rolle i forhold til et statsforetak er å utøve statens eiermyndighet. Foretaksmøtet er statsforetakets høyeste organ, og det er gjennom dette departementet utøver eiermyndighet. Ledelsen i selskapet, styret og administrerende direktør, har tilnærmet den samme handlefrihet som ledelsen i et aksjeselskap, med noen unntak. For det første må styret forelegge saker som antas å være av stor betydning for selskapet for departementet før det tas avgjørelse. For det andre kan ikke styret uten departementets samtykke inngå avtale om å delta i et selskap eller annet samarbeidsforhold hvor statsforetaket har ubegrenset ansvar for fellesforpliktelse.
- Ved overgang fra en forvaltningsbedrift til statsforetak vil de ansatte gå over til å være underlagt arbeidsmiljøloven og arbeidstvistloven.
- Statsforetaket er skattepliktig på tilsvarende måte som et aksjeselskap.

For Statens Kantiner må fordelene ved å være organisert som statsforetak være at bedriften ikke kan gå konkurs. Dette gir stor sikkerhet og kan påvirke priser og leveringsbetingelser. En ulempe er at låneopptak må godkjennes av Forsvarsdepartementet. Videre at departementet også må godkjenne eventuell utskilling av datterselskaper, oppkjøp av andre bedrifter og fusjoner. Statens Kantiner vil vanskelig kunne handle raskt i slike saker, og kan bli et pro-

blem i et marked som for tiden er preget av at store aktører posisjonerer seg ved å kjøpe opp mindre bedrifter.

I 1999 sendte styret i Statens Kantiner et brev til Forsvarsdepartementet og ba om at Statens Kantiner skulle omgjøres til et aksjeselskap. Dette fordi Statens Kantiner bør ha de samme rammevilkår som konkurrentene.

Stortinget har tidligere gitt uttrykk for et behov for statlig styring av slik aktivitet, men forslagsstillerne mener at tiden nå er overmoden for å revurdere dette standpunktet. Kantinedrift verken bør eller skal være et statlig anliggende, og det er derfor mange gode grunner til å be Regjeringen fremme forslag om omorganisering av Statens Kantiner til aksjeselskap for deretter å selge aksjene.

Sektorpolitikken, som i sin tid var begrunnelsen for at Statens Kantiner ble et statsforetak, ivaretas i dag gjennom Forsvarets avtaler med leverandørene, ikke gjennom Forsvarsdepartementets eierrolle i forhold til Statens Kantiner.

Markedsmessig kan det være et problem at siden statsforetak ikke kan gå konkurs, vil andre tilbydere unnlate å gi bud ut fra mistanke om at konkurransen ikke er reell.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

I

Stortinget gir Regjeringen fullmakt til å omorganisere Statens Kantiner til et aksjeselskap.

II

Stortinget gir Regjeringen fullmakt til å selge aksjene i Statens Kantiner AS.

22. mars 2000